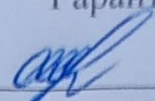

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

 Алла РЕВУЦЬКА

« 28 » серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«АГРАРНА ЕКОНОМІКА»

Освітній рівень: другий (магістерський)

Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика та інформація

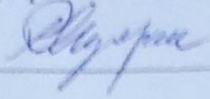
Спеціальність: С1 Економіка та міжнародні економічні відносини

Освітня програма: ОПП «Економіка»

Факультет: економіки і підприємництва

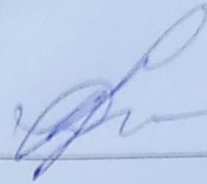
Робоча програма навчальної дисципліни «Аграрна економіка» для здобувачів другого рівня вищої освіти спеціальності СІ Економіка та міжнародні економічні відносини ОПІ «Економіка». Умань: Уманський НУ, 2025. 34с.

Розробники: Мудрак Р. П., д.е.н., професор, професор кафедри економіки

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економіки
Протокол №1 від «28» серпня 2025 року

Завідувач кафедри економіки

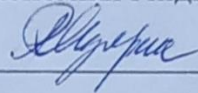

Алла ОСІПОВА

«28» серпня 2025 року

Схвалено методичною комісією факультету економіки і підприємництва
Протокол №1 від «29» серпня 2025 року

Голова методичної комісії факультету економіки і підприємництва

Руслан МУДРАК

«29» серпня 2025 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень, назва освітньої програми	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма	Дистанційна форма
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика та інформація	Обов’язкова	
Модулів – 1	Спеціальність: С1 Економіка та міжнародні економічні відносини	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Загальна кількість годин - 120		Семестр:	
		1-й	1-й
		Лекції:	
Тижневих годин для денної форми навчання: - аудиторних – 1,9 год.; - самостійної роботи студента – 5,2 год.	Освітній рівень: другий (магістерський) Освітня програма: ОПП «Економіка»	16 год.	6 год.
		Практичні:	
		16 год.	6 год.
		Асинхронні:	
		-	20 год.
		Самостійна робота:	
		88 год.	88 год.
Вид контролю: екзамен			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Аграрна економіка» розроблена відповідно до Положення про методичне забезпечення освітнього процесу в Уманському національному університеті, схваленого Вченою радою УНУ (протокол № 1 від 08.10.2020, із змінами та доповненнями від 11.07.2024, протокол № 8).

Навчальна дисципліна «Аграрна економіка» належить до обов'язкових дисциплін, вивчення яких передбачено освітньо-професійною програмою підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти «Економіка» за спеціальністю С1 Економіка та міжнародні економічні відносини.

Мета: сформувати у студентів цілісний світогляд про теоретико-методичні основи функціонування й розвитку аграрної економіки, вміння проводити оцінку її ефективності, розуміти мету та обґрунтовувати способи реалізації державної аграрної політики.

Завдання:

- розкрити роль сільського господарства, як галузі національної економіки;
- відобразити суть, ключові проблеми та процес трансформації агропромислового комплексу в агробізнес;
- дати повну характеристику ресурсному потенціалу аграрної економіки;
- обґрунтувати показники ефективності функціонування аграрної економіки;
- ознайомити здобувачів з теорією аграрного ринку;
- з'ясувати суть, пояснити необхідність проведення та охарактеризувати головні етапи аграрної реформи;
- пояснити об'єктивну необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки;
- обґрунтувати можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України;
- пояснити діалектику сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства.

Предметом дисципліни «Аграрна економіка» є аграрне виробництво, як особливий вид економічної діяльності людей, спрямований на виробництво, розподіл, обмін та споживання сільськогосподарської продукції та продукції підприємств переробної промисловості, умови та фактори його функціонування і розвитку.

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки здобувачів вищої освіти: навчальна дисципліна «Аграрна економіка» викладається для здобувачів вищої освіти першого курсу в першому семестрі. Передумовою її вивчення є опанування дисциплін першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Навчальна дисципліна «Аграрна економіка» передуює вивченню навчальної дисципліни «Бізнес-планування та управління проєктами».

Вивчення навчальної дисципліни «Аграрна економіка» передбачає формування та розвиток у здобувачів компетентностей і програмних результатів навчання відповідно до ОПП «Економіка» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю С1 Економіка та міжнародні економічні відносини галузі знань С Соціальні науки, журналістика та інформація». (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця компетентностей і програмних результатів навчання, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів навчання	Програмні результати навчання
Спеціальні компетентності (СК)			
СК3	Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки	ПРН16	Формулювати, аналізувати та приймати ефективні рішення у сфері агробізнесу в контексті сталого розвитку суспільства
СК6	Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси	ПРН11	Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів
СК11	Здатність планувати і розробляти проекти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення	ПРН11	Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів
СК12	Здатність визначати та розв'язувати економічні задачі та проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері агробізнесу в контексті сталого розвитку суспільства	ПРН2	Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності
		ПРН16	Формулювати, аналізувати та приймати ефективні рішення у сфері агробізнесу в контексті сталого розвитку суспільства
		ПРН17	Вміти ідентифікувати основні взаємозв'язки та особливості функціонування аграрного бізнесу з урахуванням принципів сталого розвитку
СК13	Здатність розуміти специфіку соціально-економічних відносин в аграрному бізнесі на засадах сталого розвитку	ПРН2	Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності
		ПРН11	Визначати та критично оцінювати стан

			та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів
		ПРН16	Формулювати, аналізувати та приймати ефективні рішення у сфері агробізнесу в контексті сталого розвитку суспільства
		ПРН17	Вміти ідентифікувати основні взаємозв'язки та особливості функціонування аграрного бізнесу з урахуванням принципів сталого розвитку

Методи навчання та засоби діагностики, що відповідають визначеним результатам навчання за навчальною дисципліною «Аграрна економіка», наведено в табл. 2, 3.

Таблиця 2

Результати, методи навчання та методи контролю за навчальною дисципліною

Результати навчання за навчальною дисципліною		Методи навчання	Методи контролю
1	Знання:		
1.1	Володіння концептуальними знаннями про суть, закономірності та принципи функціонування, фактори та умови розвитку аграрної економіки України	Лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації, самостійна робота, Moodle	Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Модульний контроль (тести). Презентація реферату. Підсумковий контроль.
2	Уміння:		
2.1	Уміння здійснювати комплексну оцінку ефективності функціонування аграрної економіки	Лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації, дискусії, самостійна робота, Moodle	Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Всебічний розгляд проблемного питання у формі полеміки. Модульний контроль (тести). Презентація реферату. Підсумковий контроль.
2.2	Уміння виявляти складні непередбачувані проблеми функціонування аграрної економіки, обумовлені діалектичними суперечностями між економічною, соціальною та екологічною складовими її розвитку, формулювати завдання по їх вирішенню та обґрунтовувати набір заходів спрямованих на виконання таких завдань		
2.3	Уміння обґрунтовувати форми та методи державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України		
3	Комунікація:		
3.1	Здатність доносити до широкої громадськості інформацію про безальтернативність аграрної реформи, її основні напрями та очікувані результати	Лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації, дискусії, самостійна робота, Moodle	Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Всебічний розгляд проблемного питання у формі полеміки. Моду-
3.2	Здатність вичерпно пояснювати		

	фахівцям і нефахівцям причини існуючих проблем розвитку аграрної економіки, переконувати у їх актуальності		льний контроль (тести). Презентація реферату. Підсумковий контроль.
3.3	Здатність поєднувати теоретичні знання та досвід дослідницької діяльності для просування власного бачення напрямів розвитку аграрної економіки		
4	Відповідальність та автономія:		
4.1	Здатність здійснювати управління комплексними діями та розуміти особисту відповідальність за прийняття рішень, спрямованих на вирішення конкретних економічних, соціальних та екологічних проблем розвитку аграрної економіки на усіх ієрархічних рівнях управління	Лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації, дискусії, самостійна робота, Moodle	Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Всебічний розгляд проблемного питання у формі полеміки. Модульний контроль (тести). Презентація реферату. Підсумковий контроль.

Таблиця 3

Методи навчання та методи контролю програмних результатів навчання з навчальної дисципліни

Програмний результат навчання		Методи навчання	Методи контролю
ПРН2	Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності	Лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації, самостійна робота, Moodle	Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Модульний контроль (тести). Презентація реферату. Підсумковий контроль.
ПРН11	Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів	Лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації, дискусії, самостійна робота, Moodle	Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Всебічний розгляд проблемного питання у формі полеміки. Модульний контроль (тести). Презентація реферату. Підсумковий контроль.
ПРН16	Формулювати, аналізувати та приймати ефективні рішення у сфері агробізнесу в контексті сталого розвитку суспільства	Лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації, дискусії, самостійна робота, Moodle	Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Всебічний розгляд проблемного питання у формі полеміки. Модульний контроль (тести). Презентація реферату. Підсумковий контроль.

ПРН17	Вміти ідентифікувати основні взаємозв'язки та особливості функціонування аграрного бізнесу з урахуванням принципів сталого розвитку	Лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації, самостійна робота, Moodle	Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Модульний контроль (тести). Презентація реферату. Підсумковий контроль.
-------	---	--	---

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ Й РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тема 1. Сільське господарство як ключова сфера аграрного сектору економіки

Аграрна економіка як галузь суспільного виробництва, наука та навчальна дисципліна. Методи досліджень.

Історичні передумови розвитку землеробства на теренах сучасної України. Вчені-аграрники. Теорія фізичної економіки Подолинського С.А.

Природно-кліматичні зони. Спеціалізація. Районовані сорти рослин та породи тварин.

Екстенсивне та інтенсивне сільське господарство. Ручна праця. Механізація та автоматизація. Сівозміна. Органічні та мінеральні добрива. Меліорація. Зоотехніка. Ветеринарія. Ресурсоощадні технології обробітку ґрунту. No-till. Органічне землеробство.

Структура сільськогосподарського виробництва. Галузева. За категоріями господарств. Сільськогосподарські підприємства. Фермерські господарства. Господарства населення.

Сільське господарство як галузь національної економіки. Валове виробництво продукції. Частка сільського господарства у ВВП. Частка агропродовольчої продукції у експорті. Додана вартість. Зайнятість. Безробіття. Продовольча безпека. Енергетична безпека.

Рівні економіки. Мікрорівень. Суспільний поділ праці. Спеціалізація. Мезорівень. Міжгалузовий комплекс.

Агропромисловий комплекс. Сфери виробництва.

Галузі промисловості, що виробляють засоби виробництва для усіх сфер АПК. Сільськогосподарське машинобудування. Виробництво обладнання для підприємств харчової промисловості та кормовиробництва. Хімічна промисловість. Фармакологічна промисловість. Комбікормові заводи.

Сільське господарство. Рослинництво. Тваринництво.

Галузі промисловості, що переробляють сільськогосподарську сировину. Зернопродуктовий підкомплекс АПК. Буякоцукровий підкомплекс АПК. Картоплепродуктовий підкомплекс АПК. Плодоовочевоконсервний підкомплекс АПК. Олійножировий підкомплекс АПК. Виноградновиноробний підкомплекс АПК. Молокопродуктовий підкомплекс АПК. М'ясопродуктовий підкомплекс АПК.

Агробізнес. Ланцюг вартості. Канали збуту. Канали постачання. Сировинна зона. Закритий цикл. Закордонний сектор. Додана вартість.

Агробізнес у сфері сільськогосподарського виробництва. КВЕД-2010: Секція А Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство Розділ 01 Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг. Сільськогосподарське підприємство. Фермерське господарство. Господарства населення.

Агробізнес у сфері промислового виробництва. КВЕД-2010: Секція С Переробна промисловість. Виробництво харчових продуктів. Виробництво напоїв. Виробництво тютюнових виробів. Текстильне виробництво. Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції.

Система послуг у сфері агробізнесу. КВЕД-2010: Клас 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві. КВЕД-2010: Клас 01.62 Допоміжна діяльність у тваринництві. КВЕД-2010: Клас 01.63 Післяурожайна діяльність. КВЕД-2010: Клас 01.64 Оброблення насіння для відтворення. Транспортна та складська інфраструктура.

Сектор підтримки агробізнесу. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Державна екологічна інспекція України. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Тема 2. Ресурсний потенціал аграрної економіки

Земля, як головний фактор виробництва в сільському господарстві. Специфічні властивості. Родючість землі. Природна. Штучна. Економічна. Баланс поживних речовин. Розораність ґрунтів. Ерозія ґрунту. Вітрова. Водна. Ґрунтозахисне землеробство. Ліси. Лісосмуги. Земельний фонд України. Землі сільськогосподарського призначення. Рілля. Багаторічні насадження. Сіножаті. Пасовища. Землі запасу. Земля у приватній власності. Державний земельний кадастр. Бонітування земель. Економічна оцінка землі. Грошова оцінка землі.

Трудові ресурси сільського господарства. Персонал підприємства. Керівники. Спеціалісти. Службовці. Робітники. Рівень кваліфікації. Висококваліфіковані робітники. Кваліфіковані робітники. Малокваліфіковані робітники. Некваліфіковані робітники. Власник. Найманий працівник. Сумісник. Середньооблікова чисельність. Сільське населення. Рівень зайнятості. Галузева структура зайнятості. Демографічний потенціал сільської місцевості. Статевікова структура сільського населення. Природний рух сільського населення. Міграція сільського населення.

Підприємницька здатність у сфері агробізнесу. Організаційно-правові форми господарювання. Сільськогосподарські підприємства. Господарські товариства. Приватні підприємства. Кооперативи. Фермерські господарства. Державні підприємства. Підприємства холдингового типу. Господарства населення. Самозайняті. Фізичні особи підприємці.

Капітальні ресурси сільського господарства. Вартість та рух основних засобів. Сільськогосподарська техніка. Трактори. Комбайни. Буракозбиральні машини. Начіпна сільськогосподарська техніка. Дощувальні машини. Машини і пристрої для поливу. Водяні насоси і насосні станції. Машини для захисту сільськогосподарських культур. Установки для доїння молочної худоби. Очищувачі-охолоджувачі молока. Молочні сепаратори. Інкубатори. Машини і механізми для приготування й роздачі кормів. Транспортери для видалення гною. Сертифіковані забійні цехи. Енергетичні потужності в сільськогосподарських підприємствах. Механізація виробничих процесів у господарствах населення. Капітальні інвестиції в сільське господарство.

Topic 2. Resource potential of agrarian economy

Soil as the main factor of production in agriculture. Specific properties of soil. Soil fertility. Natural soil fertility. Artificial soil fertility. Economic soil fertility. Nutrient balance in the soil. Soil tillage. Soil erosion. Wind erosion. Water erosion. Conservation agriculture. Forests. Forest belts. Land fund of Ukraine. Agricultural land. Arable land. Perennial plantations. Hayfields. Pastures. Reserve lands. Land in private ownership. State land cadaster. Bonitization of land. Economic valuation of land. Monetary valuation of land.

Labor resources of agriculture. The staff of the enterprise. Managers of the enterprise. Specialists. Employees. Workers. The level of qualification. Highly skilled workers. Skilled workers. Low-skilled workers. Unskilled workers. The owner. Employee. Part-time employee. Average number of employees. Rural population. The level of employment. Sectoral structure of employment. Demographic potential of rural areas. Sex and age structure of the rural population. Natural movement of the rural population. Migration of the rural population.

Entrepreneurial ability in the field of agribusiness. Organizational and legal forms of management. Agricultural enterprises. Economic partnerships. Private enterprises. Cooperatives. Farming enterprises. State-owned enterprises. Enterprises of holding type. Private households. Self-employed. Individual entrepreneurs.

Capital resources of agriculture. Cost and movement of fixed assets. Agricultural machinery. Tractors. Combine harvesters. Beet harvesters. Attached agricultural machinery. Sprinkling machines. Machines and devices for irrigation. Water pumps and pumping stations. Crop protection machines. Installations for milking dairy cattle. Milk purifiers-coolers. Milk separators. Incubators. Machines and mechanisms for the preparation and distribution of feed. Conveyors for manure removal. Certified slaughterhouses. Energy facilities in agricultural enterprises. Mechanization of production processes in households. Capital investments in agriculture.

Тема 3. Показники ефективності функціонування аграрної економіки

Національна доповідь 2017р. «Цілі сталого розвитку: Україна». Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства. Доступність збалансованого харчування на рівні науково обґрунтованих норм для всіх верств населення: споживання м'яса, споживання молока, споживання фруктів. Подвійне підвищення продуктивності праці в сільському господарстві за рахунок використання інноваційних технологій: продуктивність праці, індекс сільськогосподарської продукції. Створення стійких систем виробництва продуктів харчування, що сприяють збереженню екосистем і поступово покращують якість земель та ґрунтів, в першу чергу за рахунок використання інноваційних технологій: індекс виробництва харчових продуктів, частка продукції харчової промисловості та переробки сільськогосподарської сировини в експорті груп 1-24 УКТЗЕД, частка сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній площі сільськогосподарських угідь України. Стабілізація цін на продукти харчування: індекс споживчих цін на продукти харчування (середньорічний). Цільові значення індикаторів.

Показники економічної ефективності: урожайність сільськогосподарських культур (ц/га); продуктивність сільськогосподарських тварин (приріст (г/добу), надій молока (кг/гол.), яйценосність (шт./гол.), настриг вовни (кг/гол.); інвестиції, млрд. грн. у постійних цінах; прибуток, млрд. грн.; виробництво сільськогосподарської продукції в постійних цінах: на душу населення (т, шт.); індекс фізичного обсягу (% до попереднього року); продуктивність праці (грн. у постійних цінах на 1 зайнятого); частка напівфабрикатів та готової продовольчої продукції в структурі агропродовольчого експорту (%); продовольча незалежність за окремих продуктом (% імпорту у внутрішньому споживанні даного продукту).

Показники соціальної ефективності. Забезпечення продовольчої безпеки: частка витрат на харчування в структурі сукупних витрат домогосподарств (%); споживання м'яса та м'ясопродуктів на одну особу (кг/рік), споживання молока та молочної продукції на одну особу (кг/рік), споживання фруктів, ягід, винограду на одну особу (кг/рік); індекс споживчих цін на продовольчі товари (% до попереднього року). Соціальний розвиток сільських територій: частка населення сільських територій (%), рівень безробіття на сільських територіях (%), середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві (грн. на 1 зайнятого); інфраструктурне забезпечення жителів сільських територій (дороги з твердим покриттям (%); санітарно-гігієнічні зручності сільських осель – централізований водопровід, централізоване водовідведення (%); заклади соціально-побутового призначення (%); заклади соціально-культурного призначення (%); громадський транспорт (%); медичне обслуговування (%).

Показники екологічної ефективності: поголів'я великої рогатої худоби (гол. на 100 га с.-г. угідь), частка посівів кормових трав у структурі посівних площ (%), частка сінокосів та

пасовищ у загальній площі території (%), частка багаторічних насаджень у загальній площі території (%), частка кислих та/або солоних ґрунтів (% до загальної кількості с.-г. угідь), частка сільськогосподарських угідь, охоплених меліоративними заходами (%), частка площі орних земель (ріллі) у загальній території (громади, країни) (%), частка сільськогосподарських угідь під органічним землеробством (%).

Тема 4. Теорія аграрного ринку

Попит на аграрну продукцію та засоби аграрного виробництва.

Класифікація аграрної продукції: по кінцевому використанню; по способу виробництва. Споживчий попит на продовольчі пошукові товари, отримані за допомогою традиційного методу сільськогосподарського виробництва: раціональна поведінка; обмежена раціональна поведінка; імпульсивна або емоційна поведінка; звична поведінка; соціально-залежна поведінка. Примат економічної теорії попиту. Фактори попиту при раціональній поведінці. Концепція кривої попиту. Агрегування індивідуальних кривих попиту. Цінова еластичність попиту. Крива Енгеля. Співвідношення еластичності кількісного попиту по доходу і вартісного попиту. Співвідношення між різними видами еластичності. Споживчий попит на продовольчі товари традиційного сільськогосподарського виробництва у випадку експериментальних товарів і товарів за довірою. Споживчий попит на продовольчі товари, вироблені екологічно чистим способом. Попит на засоби виробництва сільськогосподарського походження: гранична продуктивність; співвідношення між кривими попиту на фактори виробництва окремого підприємства і агрегованою кривою попиту на фактори виробництва. Фактори попиту на засоби виробництва: зміна цін на продукцію; інтенсивність використання факторів виробництва та положення індивідуальних кривих попиту на ці фактори; технічний прогрес. Проблеми політики: інформаційні проблеми; розбіжність між приватною і суспільною граничною готовністю до купівлі; проблема попиту на екологічні блага; розбіжність між ринковою ціною і загальноекономічними тіньовими цінами; трансакційні витрати.

Пропозиція аграрної продукції.

Фактори пропозиції аграрної продукції. Концепція кривої пропозиції при максимізації прибутку: крива пропозиції, граничний прибуток, гранична виручка, граничні витрати, поріг виробництва, поріг рентабельності; пропозиція окремого підприємства і ринкова пропозиція; зворотна поведінка пропозиції виробників; зворотна реакція пропозиції на зниження цін на окремі види продукції збоку підприємств, які виробляють кілька видів товарів; зворотна реакція пропозиції на зниження рівня цін на аграрну продукцію; реакція сільськогосподарських підприємств на окремі коливання цін, у залежності від термінів і напрямку зміни цін. Аналіз еластичності: фактори еластичності пропозиції аграрної продукції; емпіричне визначення

еластичності пропозиції. Фактори зміни пропозиції в часі. Проблеми політики: альтернативні цілі; цільові обмеження; вплив обмежень на використання факторів виробництва; інформаційні витрати; обмеженість знань; трансакційні витрати; відхилення у виробництві.

Ціноутворення на аграрних ринках.

Класифікація ринків. Кількісна ознака. Якісні характеристики ринків: досконалі і недосконалі; організовані і неорганізовані; ринки з обмеженим або необмеженим доступом; вільні і регульовані ринки. Ціноутворення на продукцію і фактори виробництва в умовах досконалої конкуренції. Ціноутворення на продукцію і фактори виробництва в умовах монополії. Фактори відносних цін в умовах конкуренції: фактори співвідношення цін на продукцію; фактори взаємозв'язку між цінами виробника і споживача; фактори збільшення кількісної компоненти ринкової маржі та співвідношення цін споживача і виробника; фактори збільшення цінової компоненти ринкової маржі; фактори диференціації регіональних цін; фактори міжчасового зв'язку цін. Коливання цін на аграрну продукцію: циклічні коливання (принцип ехо, коливання пропозиції, кон'юктурні коливання в аграрному секторі); випадкові коливання цін в аграрному секторі. Трансакційні витрати в ціноутворенні з точки зору продавця і покупця: затрати на пошук; затрати на переговори; затрати на контроль і забезпечення примусового виконання угоди. Оцінка цінового механізму як координуючого інструменту, альтернативні координуючі механізми: ціновий механізм і загальноекономічний оптимум при досконалій конкуренції; альтернативні механізми прийняття рішень (ринковий і ціновий механізм, демократія (голосування), координування індивідуальних рішень через переговори, ієрархія або бюрократія). Вплив дефіциту інформації на динаміку цін аграрної продукції: сезонна динаміка цін; річна динаміка цін.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. АГРАРНА РЕФОРМА ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тема 5. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи

Командно-адміністративна економіка. Дореформене сільське господарство УРСР. Продовольча криза. Незадовільна мотивація праці. Безвідповідальність. Низька продуктивність праці. Надмірна ресурсоемність. Ринкова економіка. Аграрна реформа. Докорінне перетворення. Заходи: правові, економічні, технічні, організаційні. Новий земельний лад.

Перший етап 1990-1999рр. Земельний кодекс України від 18.02.1990р. Право володіння або оренди земель сільськогосподарського призначення. Постанова Верховної Ради України «Про земельну реформу» від 18.12.1990р. Формування юридичної бази перерозподілу земель та передачі їх у приватну й колективну власність. Закон України «Про селянське (фе-

рмерське) господарство» від 20.12.1991р. Формування юридичної бази для створення нових (приватних) організаційно-правових форм господарювання. Закон України «Про форми власності на землю» від 30.01.1992р. Формування юридичної бази для колективної і приватної власності на землю. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14.02.1992р. Трансформація колгоспів у КСП. Паювання майна. Земельний кодекс України від 13.02.1992р. Право власності на землю. Указ Президента України «Про прискорення земельної реформи» від 10.11.1994р. Організаційні етапи приватизації земель. Сертифікати на земельний пай. Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарських підприємств і організацій» від 08.08.1995р. Паювання землі. Імітація інституту справжнього власника. Формальний і реальний статус власників майнових та земельних паїв. Занепад виробництва. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17.04.1997р. Указ Президента України «Про захист прав власників земельних часток» від 21.04.1998р. Порядок обігу ріллі. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999р. Перетворення КСП у нові організаційні форми господарювання ринкового типу. Право вільного виходу з КСП із земельними частками (паями) і майновими паями. Мінімальна орендна плата за земельну частку (пай). Право викупу земельних ділянок. Фермерські господарства. Приватно-орендні підприємства. Господарські товариства. Виробничі кооперативи. Формування інституту справжнього власника.

Другий етап 2000-2020рр. Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку» від 06.06.2000р. Формування інфраструктури аграрного ринку. Пункти заготівлі сільськогосподарської продукції. Оптово-продовольчі ринки. Кредитні спілки. Обслуговуючі кооперативи. Торгові дома. Аграрні біржі. Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Порядку відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 р. №1148 «Про заходи щодо вдосконалення регулювання ринку зерна» від 11.08.2000р. Біржова фіксація агропродовольчого експорту. Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» від 18.01.2001р. Закон України «Про відчуження частки землі» від 18.01.2001р. Реальне розпаювання земельних ділянок. Перший мораторій на продаж землі (2001-2004рр.). Формування агрохолдингів. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. Заборона ринку землі. Оренда, як безальтернативна форма розпорядження земельною власністю. Вихід українського агробізнесу на міжнародні фінансові ринки (кредит Міжнародної фінансової корпорації (IFC) для ПрАТ МХП (Миронівський хлібопродукт) 01.12.2003р.). Другий мораторій на продаж землі (2004-2007рр.). Вихід українського агробізнесу на фондові біржі

(публічне розміщення ІРО: агрокорпорації «Укропродукт» на Лондонській фондовій біржі 01.01.2005р.; агрокомпанії «Астарта-Київ» та «Кернел» на Варшавській фондовій біржі 01.01.2006р.). Третій безстроковий мораторій на продаж землі (з 2007р.). Обмеження діють до завершення розробки законодавства про земельний кадастр і ринок ріллі. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004р. Закон України «Про кооперацію» від 10.07.2003р. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007р. Закон України «Про державний земельний кадастр» від 07.07.2011р. Створення та функціонування Держгеокадастру. Оформлення актів приватної власності на земельні паї. Створення Державної продовольчо-зернової компанії. Запуск електронного Державного земельного кадастру 01.01.2013р. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» від 17.10.2013р. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р «Про схвалення Концепції розвитку сільських територій». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 489-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року». Указ Президента України Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року (від 30 вересня 2019 року № 722/2019). Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 688-р «Про схвалення Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року. Національна економічна стратегія на період до 2030 року.

Ухвалення Верховною Радою України норми закону про виділення на державну підтримку аграріїв не менше 1% ВВП сільськогосподарської продукції (2016-2021рр.). «Земельний довідник України 2020». Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» №552-IX від 31.03.2020р.

Третій етап 2021-2024рр. Початок вільного продажу земель сільськогосподарського призначення з 1 липня 2021р. Обмеження на продаж до 2024р.

Тема 6. Об'єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки

Провали ринку. Екологічні збитки. Продовольча небезпека. Соціальна вразливість.

Нормативно-правові методи. Закони. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення дер-

жавної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» №985-IX від 05.11.2020р. Підзаконні акти: укази, постанови, декрети. Цільові комплексні програми.

Цінові методи регулювання. Регулювання цін: закупівельні, заставні, інтервенційні, закупівельні квоти. Державний матеріальний резерв. Компенсація відсоткової ставки. Дотації: на одиницю продукції, на 1 га угідь, на 1 гол. худоби. Компенсація витрат на закупівлю сільськогосподарської техніки, будівництво споруд, закладку багаторічних насаджень. Агролізинг. Податкові пільги. Прискорена амортизація. Компенсація витрат на сертифікацію. Експортні субсидії. Імпортні квоти. Імпортні мита: адвалерні, компенсаційні, антидемпінгові. Принцип ескалації імпорتنих тарифів.

Нецінові методи регулювання. Допомога: організаційна, консультативна, правова, освітньо-методична, технологічна. Ліцензування. Фіто-санітарні бар'єри. Ускладнення митних процедур. Заборона експорту. Заборона імпорту.

Topic 6. Objective necessity, forms and methods of state regulation of the agrarian economy

Market failures. Environmental damage. Food insecurity. Social vulnerability.

Regulatory and legal methods. Laws. The Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine on the Functioning of the State Agrarian Register and Improvement of State Support for Agricultural Producers» No. 985-IX of 05 November 2020. By-laws: decrees, resolutions, decrees. Targeted comprehensive programs.

Price regulation methods. Price regulation: purchase prices, pledge prices, intervention prices, purchase quotas. State material reserve. Interest rate compensation. Subsidies: per unit of output, per 1 hectare of land, per 1 head of livestock. Compensation of expenses for the purchase of agricultural machinery, construction of buildings, and planting of perennial crops. Agricultural leasing, tax benefits. Accelerated depreciation. Compensation for certification costs. Export subsidies. Import quotas. Import duties: ad valorem, countervailing, anti-dumping. The principle of escalation of import tariffs.

Non-price methods of regulation. Assistance: organizational, advisory, legal, educational and methodological, technological. Licensing. Phytosanitary barriers. Complication of customs procedures. Export ban. Prohibition of imports.

Тема 7. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України

Угода про сільське господарство в системі угод СОТ. Сфера застосування Угоди про сільське господарство. Доступ до ринку: структура зобов'язань; тарифікація нетарифних заходів; зв'язування тарифів; рівень скорочення тарифів; тарифна квота та зобов'язання щодо

поточного й мінімального доступу до ринку; спеціальні захисні положення Угоди про сільське господарство; розклади зобов'язань щодо доступу до ринку. Внутрішня підтримка: «жовта» скриня, «синя» скриня, «зелена» скриня; сукупний вимір підтримки; скорочення внутрішньої підтримки; винятки із зобов'язань по скороченню внутрішньої підтримки; інші положення щодо скорочення внутрішньої підтримки (*de minimis*, інвестиційні субсидії, субсидії на сільськогосподарську сировину, субсидії для сприяння диверсифікації); розклади скорочення внутрішньої підтримки. Експортні субсидії: зобов'язання щодо скорочення експортних субсидій; сфера застосування зобов'язань по скороченню експортних субсидій; гнучкість у виконанні зобов'язань по скороченню експортних субсидій; розклад зобов'язань по скороченню експортних субсидій. Інші положення Угоди: заборона або обмеження експорту продовольчих товарів; застосування компенсаційних мит; консультації і врегулювання суперечок; застосування положень Угоди щодо країн, які є чистими імпортерами продуктів харчування; комітет сільського господарства.

Дохійський раунд переговорів СОТ: питання сільського господарства. Дохійська декларація міністрів 2001 року. Переговори у Канкуні 2003 року. Переговори у Женеві 2004 року. Переговори у Гонконзі 2005 року. Переговори у Женеві 2006, 2008, 2011 роках. Дохійський раунд переговорів в 2012 році: 22 березня, 28 вересня, 16 листопада. Дохійський раунд переговорів в 2013 році: домовленості від 15 лютого, Дев'ята Міністерська конференція в Балі (Індонезія) в грудні 2013 року. Основні питання переговорів. Групи впливу: Група G-10, Група G-20, Група G-33, Група країн з малими та вразливими економіками (SVE), Група країн, що нещодавно приєдналися до СОТ (RAM), Група АСР, Кернська група, Група Cotton-4, Африканська група, Група Азіатських країн-членів СОТ, що розвиваються, Група ЄС, Меркосур, Група найменш розвинутих країн, Група країн з перехідною економікою та низьким доходом, Група G-90, Група «тропічні продукти».

Протокол про приєднання України до Марракеської угоди про створення Світової організації торгівлі (м. Женева, 05.02.2008р.). Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10.04.2008р. Внутрішня підтримка та експортні субсидії у сільськогосподарському секторі. Додаткові пояснення України стосовно класифікації товарів. Розклади.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27.06.2014. Додаток I-A Тарифний графік України. Продовження Додатка I-A Тарифний графік ЄС. Доповнення до Додатка I-A. Додаток I-C Графік скасування вивізного (експортного) мита. Додаток I-D Спеціальні заходи для вивізного (експортного) мита. Додаток IV Сфера дії. Додаток V Всеохоплююча стратегія імплементації глави IV (санітарні та фітосанітарні заходи). Додаток VI Список хвороб тварин і аквакультур та регламентованих шкідників, від яких території можуть

бути визнані вільними. Додаток VII Регіоналізація/зонування, території, вільні від шкідників, та захищені зони. Додаток VIII Попереднє схвалення потужностей. Додаток XI Перевірки імпорту та оплата перевірок. Додаток XII Сертифікація.

Двосторонні угоди про вільну торгівлю.

Тема 8. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства

Екологічні аспекти агробізнесу. Рівень розораності. Родючість. Відтворення ґрунтів. Мінеральні добрива. Органічні добрива. Скотарство. Кормова сівозміна. Сінокоси та пасовища. Багаторічні насадження. Вода. Використання хімічних засобів. Відходи. ГМО та біологічне різноманіття. Державна екологічна інспекція.

Соціальні аспекти агробізнесу. Зайнятість сільського населення. Соціальна інфраструктура сільських територій. Джерела доступу сільських територіальних громад до фінансових ресурсів. Грантові проекти. Безпечність та якість продовольства. Система аналізу небезпек і критичних точок контролю (Hazard Analysis Critical Control Point (НАССР)). Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Економічні аспекти агробізнесу. Багатоукладність. Господарська координація. Кооперація. Крафтове виробництво. Фермерські ринки. Додана вартість.

Неаграрний бізнес на сільських територіях. «Зелений» туризм. Оздоровчий туризм. Морський туризм. Пам'ятки архітектури та історичні місця. Річкове та ставкове рибництво. Заготівля лікарських рослин. Заготівля деревини. Ремісничі промисли. Транскордонне співробітництво.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Денна форма				Дистанційна форма				
	Кількість годин								
	усього	у тому числі			усього	у тому числі			
		л	п	с. р.		л	п	а	с. р.
Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні основи функціонування й розвитку аграрної економіки									
Тема 1. Сільське господарство як ключова сфера аграрного сектору економіки *	13	2*	2	9	13	2	-	3	8
Тема 2. Ресурсний потенціал аграрної економіки [Resource potential of agrarian economy]**	13	2	2	9	13	2	-	3	8
Тема 3. Показники ефективності функціонування аграрної економіки	13	2	2	9	13	-	-	5	8
Тема 4. Теорія аграрного ринку	21	2	2	17	21	-	2	-	19
Разом за змістовим модулем 1	60	8	8	44	60	4	2	11	43
Змістовий модуль 2. Аграрна реформа та державне регулювання аграрної економіки									
Тема 5. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи.	21	2	2	17	21	-	2	-	19
Тема 6. Об’єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки [Objective necessity, forms and methods of state regulation of the agrarian economy]**	13	2	2	9	13	-	2	-	11
Тема 7. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України.	13	2	2	9	13	2	-	3	8
Тема 8. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства	13	2	2	9	13	-	-	6	7
Разом за змістовим модулем 2	60	8	8	44	60	2	4	9	45
Усього годин	120	16	16	88	120	6	6	20	88

* лекційне та практичне заняття проводяться на англійській мові;

** залучені стейкхолдери для спільного проведення аудиторних занять

5. Теми практичних занять

Назва теми	Кількість годин	
	денна форма	дистанційна форма
Тема 1. Сільське господарство як ключова сфера аграрного сектору економіки *	2	-
Тема 2. Ресурсний потенціал аграрної економіки [Resource potential of agrarian economy]**	2	-
Тема 3. Показники ефективності функціонування аграрної економіки	2	-
Тема 4. Теорія аграрного ринку	2	2
Тема 5. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи	2	2
Тема 6. Об'єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки [Objective necessity, forms and methods of state regulation of the agrarian economy]**	2	2
Тема 7. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України	2	-
Тема 8. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства	2	-
Разом	16	6

* залучені стейкхолдери для спільного проведення аудиторних занять;

** лекційне та практичне заняття проводяться на англійській мові.

5.1. Теми асинхронних занять дистанційної форми

Назва теми	Кількість годин
Тема 1. Сільське господарство як ключова сфера аграрного сектору економіки	3
Тема 2. Ресурсний потенціал аграрної економіки [Resource potential of agrarian economy]	3
Тема 3. Показники ефективності функціонування аграрної економіки	5
Тема 4. Теорія аграрного ринку	-
Тема 5. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи	-
Тема 6. Об'єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки [Objective necessity, forms and methods of state regulation of the agrarian economy]	-
Тема 7. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України	3
Тема 8. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства	6
Разом	20

6. Самостійна робота

Тема	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин	
		денна форма	дистанц. форма
Тема 1. Сільське господарство як ключова сфера аграрного сектору економіки	Історичні передумови розвитку землеробства на теренах сучасної України. Вчені-аграрники. Теорія фізичної економіки Подолинського С.А. Ручна праці. Механізація та автоматизація. Сівозміна. Органічні та мінеральні добрива. Меліорація. Зоотехніка. Ветеринарія. Ресурсоощадні технології обробітку ґрунту. No-till. Органічне землеробство. Сільськогосподарське машинобудування. Виробництво обладнання для підприємств харчової промисловості та кормовиробництва. Хімічна промисловість: паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, дезінфікуючі та очисні засоби в тваринництві. Фармакологічна промисловість: ветпрепарати. Комбікормові заводи: комбікорми, премікси. Зернопродуктовий підкомплекс АПК. Буякоцукровий підкомплекс АПК. Картоплепродуктовий підкомплекс АПК. Плодоовочевоконсервний підкомплекс АПК. Олійножировий підкомплекс АПК. Виноградновиноробний підкомплекс АПК. Молокопродуктовий підкомплекс АПК. М'ясопродуктовий підкомплекс АПК. Зернотрейдерські фірми. Транспортні організації.	9	8
Тема 2. Ресурсний потенціал аграрної економіки [Resource potential of agrarian economy]	Специфічні властивості. Родючість землі. Природна. Штучна. Економічна. Бонітування земель. Економічна оцінка землі. Грошова оцінка землі. Персонал підприємства. Керівники. Спеціалісти. Службовці. Робітники. Рівень кваліфікації. Власник. Найманий працівник. Сумісник. Середньооблікова чисельність. Сільське населення. Рівень зайнятості. Демографічний потенціал сільської місцевості. Статевовікова структура сільського населення. Трактори. Комбайни. Буякозбиральні машини. Начіпна сільськогосподарська техніка. Дошувальні машини. Машини і пристрої для поливу. Водяні насоси і насосні станції. Машини для захисту сільськогосподарських культур. Установки для доїння молочної худоби. Очищувачі-охолоджувачі молока. Молочні сепаратори. Інкубатори. Машини і механізми для приготування й роздачі кормів. Транспортери для видалення гною. Сертифіковані забійні цехи. Specific soil properties. Soil fertility. Natural soil	9	8

	fertility. Artificial soil fertility. Economic soil fertility. Bonneting of land. Economic valuation of land. Monetary valuation of land. Personnel of the enterprise. Managers. Specialists. Employees. Workers. The level of qualification. The owner. Hired employee. Part-time employee. Average number of employees. Rural population. The level of employment. Demographic potential of rural areas. Gender and age structure of the rural population. Tractors. Combine harvesters. Beet harvesters. Trailed agricultural machinery. Sprinkler machines. Machines and devices for irrigation. Water pumps and pumping stations. Crop protection machines. Installations for milking dairy cattle. Milk purifiers and coolers. Milk separators. Incubators. Machines and mechanisms for the preparation and distribution of feed. Conveyors for manure removal. Certified slaughterhouses.		
Тема 3. Показники ефективності функціонування аграрної економіки	Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р). Указ Президента України Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року (від 30 вересня 2019 року № 722/2019).	9	8
Тема 4. Теорія аграрного ринку	Примат економічної теорії попиту. Концепція кривої попиту. Агрегування індивідуальних кривих попиту. Цінова еластичність попиту. Крива Енгеля. Співвідношення еластичності кількісного попиту по доходу і вартісного попиту. Співвідношення між різними видами еластичності. Проблеми політики: інформаційні проблеми; розбіжність між приватною і суспільною граничною готовністю до купівлі; проблема попиту на екологічні блага; розбіжність між ринковою ціною і загальноекономічними тіньовими цінами; трансакційні витрати. Проблеми політики: альтернативні цілі; цільові обмеження; вплив обмежень на використання факторів виробництва; інформаційні витрати; обмеженість знань; трансакційні витрати; відхилення у виробництві. Трансакційні витрати в ціноутворенні з точки зору продавця і покупця: затрати на пошук; затрати на переговори; затрати на контроль і забезпечення примусового виконання угоди. Оцінка цінового механізму як координуючого інструменту, альтернативні координуючі механізми: ціновий механізм і загальноекономічний оптимум при	17	19

	досконалій конкуренції; альтернативні механізми прийняття рішень (ринковий і ціновий механізм, демократія (голосування), координування індивідуальних рішень через переговори, ієрархія або бюрократія). Вплив дефіциту інформації на динаміку цін аграрної продукції: сезонна динаміка цін; річна динаміка цін.		
Тема 5. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи	Незадовільна мотивація праці. Безвідповідальність. Докорінне перетворення. Земельний кодекс України від 18.02.1990р. Постанова Верховної Ради України «Про земельну реформу» від 18.12.1990р. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство» від 20.12.1991р. Закон України «Про форми власності на землю» від 30.01.1992р. Формування юридичної бази для колективної і приватної власності на землю. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14.02.1992р. Земельний кодекс України від 13.02.1992р. Указ Президента України «Про прискорення земельної реформи» від 10.11.1994р. Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарських підприємств і організацій» від 08.08.1995р. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17.04.1997р. Указ Президента України «Про захист прав власників земельних часток» від 21.04.1998р. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999р. Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку» від 06.06.2000р. Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Порядку відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 р. №1148 «Про заходи щодо вдосконалення регулювання ринку зерна» від 11.08.2000р. Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» від 18.01.2001р. Закон України «Про відчуження частки землі» від 18.01.2001р. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004р. Закон України «Про кооперацію» від 10.07.2003р. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007р. Закон України «Про державний земельний кадастр» від 07.07.2011р. Розпорядження Кабінету	17	19

	Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» від 17.10.2013р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» №552-IX від 31.03.2020р.		
Тема 6. Об'єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки [Objective necessity, forms and methods of state regulation of the agrarian economy]	Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» №985-IX від 05.11.2020р. Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine on the Functioning of the State Agrarian Register and Improvement of State Support for Agricultural Producers» No. 985-IX of 05 November 2020	9	11
Тема 7. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України	Дохійська декларація міністрів 2001 року. Переговори у Канкуні 2003 року. Переговори у Женеві 2004 року. Переговори у Гонконзі 2005 року. Переговори у Женеві 2006, 2008, 2011 роках. Дохійський раунд переговорів в 2012 році: 22 березня, 28 вересня, 16 листопада. Дохійський раунд переговорів в 2013 році: домовленості від 15 лютого, Дев'ята Міністерська конференція в Балі (Індонезія) в грудні 2013 року. Групи впливу: Група G-10, Група G-20, Група G-33, Група країн з малими та вразливими економіками (SVE), Група країн, що нещодавно приєдналися до СОТ (RAM), Група АСР, Кернська група, Група Cotton-4, Африканська група, Група Азіатських країн-членів СОТ, що розвиваються, Група ЄС, Меркосур, Група найменш розвинутих країн, Група країн з перехідною економікою та низьким доходом, Група G-90, Група «тропічні продукти». Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10.04.2008р. Додаткові пояснення України стосовно класифікації товарів. Розклади. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27.06.2014. Додаток IV Сфера дії. Додаток V Всеохоплююча стратегія імплементації глави IV (санітарні та фітосанітарні заходи). Додаток VI Список хвороб тварин і аквакультур та регламентованих шкідників, від яких території можуть бути визнані вільними. Додаток VII Регіоналізація/зонування, території, вільні від шкідників, та захищені зони. Додаток VIII Попереднє схвалення потужностей. Додаток XI Перевірки імпорту та оплата перевірок. Додаток XII Сертифікація.	9	8

Тема 8. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства	ГМО та біологічне різноманіття. Система аналізу небезпек і критичних точок контролю (Hazard Analysis Critical Control Point (НАССР). Джерела доступу сільських територіальних громад до фінансових ресурсів. Грантові проекти.	9	7
Всього		88	88

Самостійна робота передбачає самостійне опанування студентами навчального матеріалу за тематикою змістових модулів, який не розглядався на лекціях та практичних заняттях.

Виконання самостійної роботи студента проводиться також у наступних формах:

1) реферат. Реферат має такий зміст:

Вступ

Простий план по темі

Висновки

Список використаної літератури (зразок оформлення за адресою <http://library.lp.edu.ua/yak-oformyty-spysok-literatury>)

Виконується у вигляді друкованого тексту на папері формату А-4 обсягом від 6 до 8 сторінок. Шрифт: Times New Roman. Розмір шрифту – 14, звичайний. Вирівнювання тексту – по-ширині без пропусків і скорочень. Абзацний відступ – 10 мм. Міжрядковий інтервал – 1,5. Поля сторінки: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм;

2) повідомлення. Повідомлення – це актуальна економічна інформація мікро-, мезо-, макро-, мегаекономічного рівня, яка має навчально-пізнавальний характер загальним обсягом 3-4 сторінки. Повідомлення має наступний зміст:

Вступ

Повідомлення

Список використаної літератури (зразок оформлення за адресою <http://library.lp.edu.ua/yak-oformyty-spysok-literatury>)

Виконується у вигляді друкованого тексту на папері формату А-4 обсягом від 4 до 6 сторінок. Шрифт: Times New Roman. Розмір шрифту – 14, звичайний. Вирівнювання тексту – по-ширині без пропусків і скорочень. Абзацний відступ – 10 мм. Міжрядковий інтервал – 1,5. Поля сторінки: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм;

3) додаткова робота: участь у науково-практичній конференції, науковому семінарі, студентській олімпіаді, конкурсі студентських наукових робіт, розробка грантового проекту.

7. Методи навчання

У рамках вивчення дисципліни передбачаються такі види занять:

- лекції;
- практичні заняття;
- асинхронні заняття;
- індивідуальні консультації;
- дискусії;
- самостійна робота.

Дистанційні технології навчання є однією з форм індивідуалізації освітнього процесу, що ґрунтується на принципах відкритого навчання з широким використанням комп'ютерних навчальних програм різного призначення та створює інформаційне освітнє середовище для передачі веб-ресурсів навчальних дисциплін і взаємодії між учасниками. Навчання із засто-

суванням дистанційних технологій здійснюється відповідно до положення «Про організацію поточного, семестрового контролю та проведення атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій в Уманському національному університеті». Для забезпечення освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в УНУ використовується система управління навчанням Moodle. В разі запровадження карантинних обмежень або інших заходів, спрямованих на забезпечення безпеки здобувачів вищої освіти, проводяться відеоконференції в форматі лекцій або практичних занять. Зв'язок студентів з викладачем забезпечують різноманітні сучасні платформи, такі як: Zoom, Google Meet, Moodle.

Для дистанційної форми передбачено 20 год асинхронних занять. Асинхронність означає можливість часового не співпадіння активності роботи викладача та здобувача освіти, із обов'язковим виконанням здобувачем освіти контрольних завдань із визначеним викладачем кінцевим терміном їх подання для перевірки.

8. Методи контролю

В основу рейтингового оцінювання знань студента закладена 100-бальна шкала оцінювання (максимально можлива сума балів, яку може набрати студент за всіма видами контролю знань з дисципліни з урахуванням поточної успішності, самостійної роботи, науково-дослідної роботи, підсумкового контролю тощо). Встановлюється, що при вивченні дисципліни до моменту підсумкового контролю (іспиту) студент може набрати максимально 70 балів. На підсумковому контролі (іспит) студент може набрати максимально 30 балів, що в сумі і дає 100 балів.

ДО ЕКЗАМЕНУ ДОПУСКАЄТЬСЯ СТУДЕНТ, ЯКИЙ НАБРАВ НЕ МЕНШЕ 35 БАЛІВ!

Кількість балів, які можна набрати у ході вивчення курсу дисципліни розподіляються наступним чином:

- відповідь на питання практичного заняття, тематичні запитання та завдання оцінюється за стандартною шкалою, але лише у межах позитивних оцінок: «відмінно» – 4 бали; «добре» – 3 бали; «задовільно» – 2 бали;

- всебічний розгляд проблемного питання у формі полеміки: переможець – 4 бали, його опонент – 2 бали;

- асинхронне заняття:

дистанційна форма передбачає необхідність виконання контрольних завдань до визначеного викладачем кінцевого терміну їх перевірки. Завдання розроблені у вигляді тестів та розміщені у планах практичних занять для кожної теми у рубриці **«завдання для самоперевірки»**. Здобувач вищої освіти виконує тестові завдання для самоперевірки та надсилає результат на електронну адресу mrp1974@ukr.net. Оцінювання результатів:

≥ 90% правильних відповідей – 7 балів; 75-89% – 6 балів; 60-74% – 5 балів; 50-59% – 4 бали; ≤ 49% правильних відповідей – 0 балів;

- підготовка реферату: 1 бал;

- підготовка повідомлення: – 0,5 бала;

- бали за додаткову роботу (участь у науково-практичній конференції, науковому семінарі, студентській олімпіаді, конкурсі студентських наукових робіт, розробка грантового проєкту) – 10 балів;

- два модульних контролі (по 50 тестових завдань) по кожному з яких можна набрати бали відповідно до кількості (%) правильних відповідей: ≥ 90% правильних відпові-

дей – 10 балів; 75-89% – 8 балів; 60-74% – 6 балів; 50-59% – 4 бали; $\leq 49\%$ правильних відповідей – 0 балів.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Кількість балів за зміст. модуль	ЗМ 1					ЗМ 2				
	30					30				
Тема	№1	№2	№3	№4	1 модульний контроль 10	№5	№6	№7	№8	2 модульний контроль 10
Кількість балів за видами робіт:	20					20				
практичні заняття, всебічний розгляд проблемного питання у формі полеміки	4	4	4	4		4	4	4	4	
самостійна робота	1	1	1	1		1	1	1	1	
Бали за додаткову роботу (10)										
Підсумковий контроль 30										
Загальна сума балів 100										

Дистанційна форма

Кількість балів за зміст. модуль	ЗМ 1				ЗМ 2			
	30				30			
Тема	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8
Кількість балів за видами робіт:	20				20			
практичні заняття, всебічний розгляд проблемного питання у формі дискусії	-	-	-	4	4	4	-	-
асинхронні заняття	4	4	4	-	-	-	4	4
самостійна робота	1	1	1	1	1	1	1	1
1 модульний контроль 10					2 модульний контроль 10			
Бали за додаткову роботу (10)								
Підсумковий контроль 30								
Загальна сума балів 100								

Шкала оцінювання

Сума балів за всівиди навчальної діяльності	Оцінка	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

1. Методичні вказівки для підготовки до практичних занять з дисципліни «Аграрна економіка» для здобувачів вищої освіти другого рівня спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини ОПП «Економіка» денної і дистанційної форми. Умань: Уманський НУ, 2025. 63с.

2. Методичні вказівки для виконання самостійної роботи з дисципліни «Аграрна економіка» здобувачами вищої освіти другого рівня спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини ОПП «Економіка» денної і дистанційної форми. Умань: Уманський НУ, 2025. 32с.

3. Електронний курс в Moodle: <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=1421>

11. Рекомендована література

Базова

1. Економіка сільського господарства: Навчальний посібник / С. М. Рогач, Н. М. Суліма, Т. А. Гуцул, Л. В. Ярема. Київ: ЦП «Компринт», 2018. 517 с.

2. Economics of world agriculture : навч. посіб. [О. Faichuk, I. Mischenko]. Київ: ЦП «Компринт», 2012. 324 с. ISBN 978-966-2719-05-5

3. Оцінка стану агросфери сільських населених пунктів за показниками сталого розвитку : Монографія. / Прищепа А.М., Клименко О.М., Клименко Л.В. Рівне: Національний університет водного господарства та природокористування, 2016. 209с.

4. Шпильова Ю.Б. Сталий розвиток сільських територій України в умовах децентралізації влади. К.: ПрофКнига, 2019. 308с.

5. Аграрна економіка : навч. посіб. / В. Я. Білоножко, І.І. Мостов'як, В. П. Карпенко, С. П. Полторецький, А. П. Березовський; за ред. В. Я. Білоножко. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2016. 418 с. ISBN 978-966-304-166-7

6. Ульріх Кюстер. Основи аналізу аграрного ринку / Наук. ред. пер. О. Нів'євський. К.: Видавництво АДЕФ-Україна, 2012. 486с. ISBN 978-966-187-155-6

7. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В. Г. Андрійчук. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.

8. Аграрна економіка : Фермер. Професійний рівень [під ред. Хорст Лохнер, Йоханнес Бреккер] / пер. Оксана Іваненко, Оксана Березняк, Інна Лазоренко. К.: Університетська книга, 2014. 606с. ISBN 978-966-680-718-5

9. Осика С.Г., Пятницький В.Т. Світова організація торгівлі, 2-ге видання, перероблене і доповнене. К.: «К.І.С.», 2004. 516с. ISBN 966-8039-32-7
10. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі». *Голос України*, 2008, №76.
11. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27.06.2014. *Офіційний вісник України*, 2014, №75. С. 83.
12. Сакаль О.В. Інституціональні трансформації у сфері землекористування. К.: Проф-Книга, 2018. 478с.
13. Григор'єва Х.А. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення : монографія. К.: Гельветика, 2019. 596с.
14. Мазур К.В., Кубай О.Г. М 13 Менеджмент аграрного підприємства : навч. посібник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 284 с.
15. Долинська М. С., Заболотна Н. Я., Марич Х. М. Аграрне право: навчальний посібник. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 252 с.
16. Аграрне право : Підручник; за ред. А.М. Статівки. К.: Право, 2021. 416с.
17. Кваша С.М., Діброва А.Д., Нів'євський О.В., Мартишев П.А. Аграрна політика : навчальний посібник. Київ: НУБіП, 2022. 316с.
18. Юхименко П., Шуст О. Аграрна економічна політика : Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 554с.
19. Пахуча Е.В. Маркетинг в агрохарчовій системі: конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності 075 «Маркетинг». Державний біотехнологічний університет. Х., 2023. 93 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4451/3/075_MARKETING_AGRO-FOOD_22.pdf

Допоміжна

1. Мудрак Р. П. Продовольча безпека України в умовах глобалізації. *Економічний часопис–XXI*, 2013, №1-2(1). С. 34-37.
2. Мудрак Р. П. Поведінка споживача як чинник продовольчої безпеки домогосподарства. *Економічний часопис–XXI*, 2014, №3-4(1). С. 27-30.
3. Мудрак Р. П., Музика Б. Б. Споживання м'яса та м'ясопродуктів в Україні: сучасний стан і перспективи. *Економічний часопис–XXI*, 2015, №3-4(2). С. 25- 28.
4. Мудрак Р.П., Цимбалюк Ю.А., Корман І.І. Маркетинговий аналіз національного ринку молока та молочної продукції. *Актуальні проблеми економіки*, 2016, №8(182). С. 69-84.
5. Mudrak R., Tsymbalyuk Yu., Fytsyk L., Puah Ch.-H. Affordability of food as a key condition of food security of households. *Economic Annals–XXI*, 2017, №168(11-12). P. 53-56.
6. Mudrak R., Nyzhnyk I., Lagodiienko V., Lagodiienko N. Impact of seasonal production on the dynamics of prices for meat and dairy products in Ukraine. *TEM Journal*, 2019, Vol.8, No.4. P. 1159-1168.
7. Mudrak R., Lagodiienko V., Lagodiienko N., Rybchak V. Food Affordability and Economic Growth. *TEM Journal*, 2020, Vol. 9, Issue 4. P. 1571-1579.
8. Мудрак Р. П. Координація ринкових зусиль сільськогосподарськими товаровиробниками, як чинник продовольчої безпеки країни. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету*, 2014, Випуск 4, Том 1, Серія: Економічні науки. С. 138-146.

9. Мудрак Р. П. Експорт українського продовольства: стан, тенденції, причини. *Економіка України*, 2014, №5. С. 70-79.
10. Мудрак Р. П. Фактори еластичності попиту на ринку хлібобулочних виробів. *Вісник Харківського національного аграрного університету*, 2014, Випуск 6, Серія «Економічні науки». С. 37-45.
11. Мудрак Р. П. Продовольчий ринок України: ризики та нові можливості в контексті європейської інтеграції. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, 2014, Випуск 85, Частина 2. С. 219-228.
12. Мудрак Р. П. Розвиток складської інфраструктури зернової галузі, як ключова умова повноцінного функціонування національного продовольчого ринку. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, 2014, Випуск 86, Частина 2. С. 14-19.
14. Мудрак Р. П., Музика Б. Б. Сировинне забезпечення м'ясопереробної промисловості України – стан та перспективи розвитку. *Вісник Приазовського державного технічного університету*, 2014, Випуск 28, Серія: Економічні науки. С. 44-49.
15. Мудрак Р. П. Індикатор продовольчої безпеки України «економічна доступність продуктів» – необхідність змін у методології. *Бізнес-навігатор (науково-виробничий журнал)*, 2015, №1(36). С. 147-152.
16. Мудрак Р. П. «Провали» ринку та права, як фактори ризику продовольчого забезпечення домогосподарств. *Інноваційна економіка*, 2015, №1. С. 151-154.
17. Мудрак Р. П., Мазур Ю. П. Маркетингові канали розподілу продукції сільськогосподарських підприємств: стан, тенденції, перспективи. *Інноваційна економіка*, 2016, №3-4(62). С. 43-49.
18. Мудрак Р. П., Соковніна Д. М. Еластичність споживчого попиту на продукцію садівництва. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, 2016, Випуск 89, Частина 2. С. 111-120.
19. Мудрак Р. П. Продовольча безпека в умовах економічної кризи. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, 2017, Випуск 90, Частина 2. С. 115-127.
20. Мудрак Р. П., Лагодієнко В. В. Агроінфляція та індекс споживчих цін на продовольчі товари: порівняльний аналіз «Україна – ЄС». *Економіка України*, 2018, №1. С. 28-39.
21. Мудрак Р. П. Агропродовольча інтеграція у секторі виробництва тваринницької продукції: стан, тенденції, наслідки. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, 2018, Випуск 92, Частина 2. С. 78-78.
22. Мудрак Р. П., Нижник І. О. Розвиток сільських територій та продовольча безпека держави. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, 2019, Випуск 94, Частина 2. С. 131-140.
23. Мудрак Р. П. Соціальна інфраструктура сільських територій. *Вісник Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького*, 2019, Випуск 1, Серія: Економічні науки. С. 11-19.
24. Мудрак Р. П. Регіональні особливості зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією. *Український журнал прикладної економіки*, 2019, Том 4, № 3. С. 309-316.
25. Мудрак Р. П. Сталий розвиток регіонального агропродовольчого виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки. *Український журнал прикладної економіки*, 2019, Том 4, № 4. С. 320-327.

26. Мудрак Р. П. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників і розвиток кооперації. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, 2020, Випуск 97, Частина 2. С. 184-196.

27. Нестерчук Ю.О., Мудрак Р.П., Бечко В.П., Непочатенко О.А. Вплив кооперації на розвиток ринку кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання аграрної галузі. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, 2020, Випуск 97, Частина 2. С. 263-275.

28. Мудрак Р. П. Господарська діяльність підприємств молокопереробної галузі харчової промисловості України. *Український журнал прикладної економіки*, 2020, Том 5, № 1. С. 388-396.

29. Мудрак Р. П., Довгаль О. В. Актуальні проблеми глобальної економіки: голод та недоїдання. *Український журнал прикладної економіки*, 2020, Том 5, № 2. С. 311-319.

30. Мудрак Р. П. Стан та перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України. *Український журнал прикладної економіки*, 2020, Том 5, № 3. С. 125-134.

31. Непочатенко О.О., Мудрак Р.П., Бечко П.К., Непочатенко О.А. Роль кредитного ринку в забезпеченні банківськими кредитами сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*, 2020, №23. С. 10-16.

32. Скудларські Я., Бурляй А.П., Мудрак Р.П., Смертенюк І.І. Напрями інноваційного розвитку сільського господарства в контексті кліматичних змін. *Облік і фінанси*, 2021, № 2(92). С. 136-146. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-2\(92\)-136-146](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-2(92)-136-146)

33. Нестерчук Ю.О., Мудрак Р.П., Мельник Л.Ю., Чернега І.І., Власюк С.А. Теоретичні основи класифікації регуляторних механізмів розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері [Електронне видання]. *Ефективна економіка*, 2021, №7. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9041>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.7.2

34. Нестерчук Ю.О., Мудрак Р.П., Мельник Л.Ю., Соколюк С.Ю., Власюк С.А. Вплив регуляторних механізмів підприємницької діяльності на бюджетно-податковий процес та сталий розвиток регіонів. *Агросвіт*, 2021, № 13-14. С. 3-10. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.13-14.3

35. Анисенко О.В., Вакар К.В. Розвиток аграрного сектора економіки України в умовах інституційних змін. *Агросвіт*, 2018, №9. С. 27-32.

36. Волошанюк Н.В., Сьомка А.К., Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2017, Випуск 13, частина 1. С. 45-49.

37. Важинський Ф. Європейський досвід реформування аграрного сектору економіки: можливості для України (аналітична записка) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ird.gov.ua/irdp/e20160202.pdf>

38. Костецький Я.І. Стратегія формування і розвитку аграрного сектору України: теорія і практика : монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 356с. ISBN 978-966-654-444-8

39. Лопатинський Ю. М., Кифяк В. І. Розвиток аграрного сектора національної економіки на інституційних засадах : [монографія]. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. 248 с. ISBN 978-966-423-323-8

40. Михайленко О. В., Хільченко І. Ю. Аграрний сектор України: сучасний стан, проблеми та перспективи реформування галузі. *Modern Economics*, 2019. № 15(2019). С. 148-152. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-21).

41. Щуревич Л.М. Механізми державної аграрної політики України [Електронний ресурс]. *Державне управління: удосконалення і розвиток*, 2018, №5. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/103.pdf
42. Скудларські Я., Бурляй А.П., Мудрак Р.П., Смертенюк І.І. Напрями інноваційного розвитку сільського господарства в контексті кліматичних змін. Облік і фінанси. 2021. №2(92). С. 136-146. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-2\(92\)-136-146](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-2(92)-136-146)
43. Nesterchuk Yu., Bechko P., Mudrak R., Sokoliuk S., Melnyk L. State tools for the development of entrereneurial activity in the agrarian sphere. *Laplage em Revista (International)*. 2021. Vol.7. No 3B. P.125-138
44. Мудрак Р.П. Економічна доступність продовольства в умовах російсько-української війни. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Випуск 100. Частина 2. С. 43-55.
45. Мудрак Р.П. Вплив російсько-української війни на глобальне та внутрішнє продовольче забезпечення. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 294-298.
46. Mudrak R., Lagodiienko V., Kordzaia, N. Industry Structure of Agri-Food Production and Consumer Food Price Index. *Scientific Horizons*. 2022. Tom 25. No7. P. 90-100.
47. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В., Демченко О.В. Економічна складова сталого розвитку сільського господарства України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Випуск 101. Частина 2. С. 141-152.
48. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В., Демченко О.В. Проблеми реалізації концепції сталого розвитку в аграрному секторі економіки України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 3. С. 204-213. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-28>
49. Мудрак Р.П., Грабек Я.А. Глобальні ланцюги вартості у виробництві продовольства та місце України в них. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2023. Випуск 103. Частина 2. С. 16-29. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-16-29
50. Мудрак Р.П. Розподіл української зернової продукції між внутрішнім та зовнішнім ринком: стан, причини та наслідки. *Економіка харчової промисловості*. 2023. Том 15. Випуск 3. С. 3-12. <https://doi.org/10.15673/fie.v15i3.2743>
51. Мудрак Р.П. Інвестиційне забезпечення сталого аграрного виробництва України: стан та ключові ризики [Електронний ресурс]. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.10>
52. Мудрак Р., Лагодієнко В., Осіпова А., Фротер О., Соколюк, К. Концепція продовольчої безпеки: теорія і українська практика. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2024. Том1. № 54. С. 452-470. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4194>
53. Мудрак Р.П., Андрусак Н.О. Ризики соціальної сталості аграрного виробництва України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2024. Випуск 104. Частина 2. С. 116-131. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-104-2-116-131
54. Мудрак Р., Лагодієнко В., Осіпова А., Фротер О., Власюк С. Програма додаткової продовольчої допомоги (SNAP): досвід США та перспективи застосування в Україні. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2025. Том2. № 61. С. 337-355. DOI:10.55643/fcaptp.2.61.2025.4685
55. Мудрак Р.П. Інвестиційне забезпечення харчової промисловості України. *Food Industry Economics*. 2025. Том 17. №1. С. 54-61. <https://doi.org/10.15673/fie.v17i1.3104>

12. Інформаційні ресурси

1. Сайт Державного комітету статистики України: www.ukrstat.gov.ua
2. Сайт Кабінету Міністрів України: www.kmu.gov.ua
3. Сайт статистичного органу ЄС <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
4. Сайт Організації економічного співробітництва та розвитку <https://stats.oecd.org/>
5. Сайт Світового банку <https://www.worldbank.org/>
6. Сайт Міжнародного валютного фонду <https://www.imf.org/external/index.htm>
7. Сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН <http://www.fao.org/home/en/>

13. Перезарахування та визнання результатів навчання

Перезарахування та визнання результатів навчання здійснюється відповідно до нормативних актів Уманського НУ: Положення про порядок визнання результатів навчання в інших ЗВО в Уманському національному університеті (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/npO1>); Положення про порядок визнання в Уманському національному університеті результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/4n0x>); Положення про комісію Уманського НУ з визнання здобутих в іноземних установах документів про освіту, наукові ступені та вчені звання (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/o355>); Положення про апеляцію здобувачів вищої освіти щодо оцінки, отриманої під час підсумкового семестрового контролю в Уманському НУ (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/8kHn>).

14. Політика академічної доброчесності

Політика академічної доброчесності базується на дотриманні принципів і правил передбачених нормативними актами Уманського НУ: Кодексом академічної доброчесності Уманського НУ (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/4dH7>); Положенням про комісію з питань етики та академічної доброчесності Уманського НУ (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/L597>); Порядком встановлення фактів порушення академічної доброчесності в Уманському національному університеті садівництва (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/92KM>); Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату серед здобувачів вищої освіти в Уманському НУ (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/D1iS>).

15. Зміни у робочій програмі на 2025-2026 навчальний рік

1. Оновлено змістовне наповнення теми «Сільське господарство як ключова сфера аграрного сектору економіки».
2. Проведено корегування розподілу часу на лекції, практичні, асинхронні заняття та самостійну роботу студентів
3. Оновлено перелік рекомендованої літератури.